

บทบาทหน้าที่ของคติชนในมหาวิทยาลัย: กรณีศึกษา
มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย
The Functions of Folklore in the University: Case study
Thailand National Sports University Sukhothai campus

สุรเชษฐ์ คุหาเลิศ (Surachet Khuhalerd)

อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย

Lecturer, Faculty of Liberal Arts, Thailand National Sports University Sukhothai Campus

E-mail: Domesurachet@gmail.com

Received: February 2, 2024, Revised: May 11, 2024, Accepted: May 20, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาคติชนที่ปรากฏในมหาวิทยาลัยและศึกษาบทบาทหน้าที่ของคติชนในมหาวิทยาลัย การกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยา ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามจากบุคลากร ที่ปฏิบัติหน้าที่และส่งต่อข้อมูลคติชนกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน โครงการและงานที่เกี่ยวข้อง กับประเพณีพิธีกรรมในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ใช้แนวคิดทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชนและคติชนสร้างสรรค์สำหรับ วิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบคติชนที่ปรากฏในมหาวิทยาลัย มี 5 ประเภท ได้แก่ คติชนประเภทสัญลักษณ์ คติชน ประเภทพิธีกรรม คติชนประเภทความเชื่อ คติชนประเภทเพลงร้องเล่นสมัยใหม่และคติชนประเภทการละเล่นและ กีฬาพื้นบ้าน ส่วนบทบาทหน้าที่ของคติชนในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย มี 3 บทบาทหน้าที่ ได้แก่ บทบาทหน้าที่ด้านการศึกษา บทบาทหน้าที่ด้านความบันเทิง และบทบาทหน้าที่ด้านการสืบสานและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม นอกจากนี้พบว่า “มหาวิทยาลัย” เป็นพื้นที่สำหรับแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์เฉพาะ กลุ่ม อันจะนำมาซึ่งความเป็นพวกเดียวกัน ความสามัคคีภายในกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของ และเป็นพื้นที่สำหรับกลุ่มชนรุ่น ใหม่ต่อการศึกษาเรียนรู้ การแลกเปลี่ยน การสืบทอด และการต่อยอดหรือการประยุกต์ใช้ข้อมูลคติชนให้ยังคงมีชีวิต ในสังคมวัฒนธรรมไทยร่วมสมัยต่อไป

คำสำคัญ: คติชนในมหาวิทยาลัย บทบาทหน้าที่ของคติชน มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ

Abstract

This article aims to study the folklore at the university and to analyze the roles of folkloristic data at Thailand's National Sports University, Sukhothai campus. Fieldwork as a folklore methodology is applied. The researcher collected folkloristic data from staff members who have transferred it from generation to generation through teaching activities, projects, and occasional events. Functionalism theory, as well as the idea of creative folklore, were applied for analysis. The research found five forms of folkloristic data, including symbolic folklore, rituals, beliefs, modern folk songs, and folk plays or sports. There are three main roles of the folkloristic data in the university: the role of education, the role of entertainment, and the role of maintaining and conserving cultural heritage wisdom. Additionally, the university provides a space to express individual or group identities, which leads to collaboration and unity among group members. It also serves young individuals to study, exchange, transmit, contribute to, and apply folkloristic data to create its existence in contemporary cultural society.

Keywords: Folklore in University, Functions of Folklore, Thailand National Sports University

บทนำ

“คติชน” เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่ได้รับทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งภายในกลุ่มชนเดียวกัน และที่แพร่กระจายไปสู่ชนต่างกลุ่ม ซึ่งในปัจจุบันความสำคัญและคุณค่าของคติชนหรือข้อมูลทางวัฒนธรรมถูกลดความสำคัญและบทบาทหน้าที่ลงไป จึงทำให้เกิดปัญหาขาดการถ่ายทอดข้อมูลหรือการส่งต่อองค์ความรู้ ความคิดทางด้านวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งยังไม่มีกระบวนการรวบรวมหรือบันทึกข้อมูลทางวัฒนธรรมเป็นลายลักษณ์อักษร ส่งผลทำให้คติชนอาจสูญหายไปจากสังคมวัฒนธรรมไทย

สืบเนื่องจาก “ยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ พ.ศ. 2566 – 2570” โดยเฉพาะด้าน “ยุทธศาสตร์ที่ 4 การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทย” อันว่าด้วยเรื่องของ “การมุ่งเน้นทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทย เพื่อฟื้นฟู อนุรักษ์ และเผยแพร่ทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ระดับชาติและนานาชาติ สร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการเรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละท้องถิ่นล้วนมีเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงการดำรงชีวิตของแต่ละท้องถิ่น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่กำลังจะเลือนหายไปให้คงอยู่คู่สังคมสืบต่อไป โดยมุ่งหวังให้มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ สำหรับเยาวชนและประชาชน เพื่อให้เยาวชนและประชาชนที่มีความสนใจได้ศึกษาเกิดความรู้สึกรักและหวงแหนศิลปวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทยที่เป็นของท้องถิ่นของตนเองและมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย” (มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, 2566, น. 68)

หากพิจารณาถึงยุทธศาสตร์ที่ 4 การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทยข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าทางมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ รวม 17 วิทยาเขตในทุกภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติประจำภาคเหนือ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติประจำภาคกลางและมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติประจำภาคใต้ (มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, 2566, น. 25) เป็นสถาบันการศึกษาที่ตระหนักถึง “คุณค่า” และ “ความสำคัญ” กับเรื่องราวของ “วัฒนธรรม” หรือข้อมูลคติชนในสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง อันเป็น “รากเหง้า” ที่บ่งบอกถึง “เอกลักษณ์” หรือ “อัตลักษณ์” ตัวตนของ “กลุ่มชน” ทั้งในมหาวิทยาลัยและในสังคมไทย ตลอดจนเป็นสถาบันการศึกษาที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาให้ “องค์ความรู้” หรือ “ภูมิปัญญา” ทางด้านวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ได้มีกระบวนการในการ “ถ่ายทอด” และ “ส่งต่อ” ให้กับกลุ่มชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้กันต่อไป

“คติชน” หรือข้อมูลทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์หรือกลุ่มชนในสังคมร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้น จนเกิดเป็น “ผลผลิตทางวัฒนธรรม” โดยมีการส่งต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่ง “กลุ่มชนในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย” ก็เป็นกลุ่มชนหนึ่งที่มีความน่าสนใจ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในมหาวิทยาลัย โดยมีการนำข้อมูลทางคติชนหรือข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม หรือของตนมาถ่ายทอด ส่งต่อ ประยุกต์และสร้างสรรค์และเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายในมิติปัจเจกบุคคล และมีทิศทางสังคมและวัฒนธรรม ประกอบกับได้มีการส่งต่อข้อมูลทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน โครงการและงานที่เกี่ยวข้องกับประเพณีพิธีกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ โดยมีวิธีการถ่ายทอดหลายลักษณะ เช่น การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ เป็นการถ่ายทอดด้วยการใช้ถ้อยคำ การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ เป็นการถ่ายทอดด้วยการไม่ใช้ถ้อยคำและการถ่ายแบบผสม เป็นการถ่ายทอดทั้งการใช้ถ้อยคำและการไม่ใช้ถ้อยคำ

จากความสำคัญข้างต้นนั้น ผู้วิจัยในฐานะ “นักคติชนวิทยา” และ “อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์” ในบริบทมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย จึงสนใจศึกษาคติชนหรือผลผลิตทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม แต่ไม่ใช่วัฒนธรรมทั้งหมด เพื่อจะได้เข้าใจถึงความเหมือนคล้ายและความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน รวมทั้งศึกษาบทบาทหน้าที่ของคติชนในมหาวิทยาลัย เพื่อจะได้ทราบถึงหน้าที่ของคติชนที่ยังคงดำรงอยู่ในกลุ่มชน นอกจากนี้ยังเป็นงานวิจัยที่รวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมและวิถีคิดของกลุ่มชนในมหาวิทยาลัย และเป็นงานวิจัยที่จะสร้าง “พื้นที่” เป็นแหล่งการเรียนรู้ต้นแบบของการศึกษา โดยใช้ “มุมมองทางคติ

ชนวิทยา” กับการศึกษาในบริบทของมหาวิทยาลัย อันจะมีประโยชน์ต่อวงวิชาการในแง่ของการถ่ายทอด ส่งต่อและสร้างสรรค์คติชนร่วมสมัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคติชนที่ปรากฏในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของคติชนในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย

กรอบความคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบความคิดการวิจัย เพื่อใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชนในสังคม เป็นแนวทางการศึกษาข้อมูลคติชนของนักคติชนวิทยา ซึ่งได้รับแนวคิดจากสำนักคิดที่เรียกว่า ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) หรือทฤษฎีโครงสร้าง - หน้าที่ (Structural - Functionalism) ของนักมานุษยวิทยา มาปรับประยุกต์ใช้ โดยแนวคิดดังกล่าว มองว่า “ข้อมูลคติชนมีบทบาทหน้าที่สำคัญในสังคมในฐานะข้อมูลทางวัฒนธรรมและมองว่าวัฒนธรรมในสังคมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทั้งในด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความมั่นคงทางสังคมและด้านความมั่นคงทางจิตใจ อีกทั้งวัฒนธรรมในส่วนที่เป็นข้อมูลทางคติชน เช่น เพลง การละเล่น การแสดง ความเชื่อและพิธีกรรม ล้วนมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทางด้านจิตใจและช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้แก่สังคม ดังนั้นการศึกษาข้อมูลทางคติชนจึงควรศึกษาบริบททางสังคมของกลุ่มชนนั้น ๆ ด้วย เพื่อให้เห็นความสำคัญของข้อมูลคติชนที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง” (ศิริพร ณ ถลาง, 2554, น. 360)

นอกจากนี้ ศิริพร ณ ถลาง (2554, น. 362-363) ได้อธิบายทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) ในบทความ “Four Functions of Folklore” จำแนกบทบาทหน้าที่ของคติชน 4 ประการ คือ ประการแรก ใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม ประการที่ 2 ทำหน้าที่ให้การศึกษาศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า ประการที่ 3 รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม ประการที่ 4 ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้ความคับข้องใจของบุคคลและได้นำบทบาทหน้าที่ 4 ประการตามแนวคิดของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) ดังกล่าวมาปรับประยุกต์ใช้เป็นกรอบการอธิบายบทบาทหน้าที่ของคติชนในสังคมไทย โดยนำเสนอบทบาทหน้าที่ของคติชนเป็น 3 ประการ คือ ประการแรก บทบาทคติชนในการอธิบายกำเนิดและอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและพิธีกรรม ประการที่ 2 บทบาทคติชนในการให้การศึกษ อบรมระเบียบสังคมและรักษามาตรฐานพฤติกรรมทางสังคม ประการที่ 3 บทบาทคติชนในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชนในสังคมนั้น โอฬาร รัตนภักดี (2556) ได้ศึกษาเรื่องเพลงร้องเล่นสมัยใหม่ของไทย พบบทบาทหน้าที่ของเพลงร้องเล่นสมัยใหม่มีบทบาทต่อสังคมและกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของ 5 บทบาทหน้าที่ ได้แก่ 1. บทบาทหน้าที่ให้ความบันเทิง 2. บทบาทหน้าที่เป็นที่ระบายความคับข้องใจ 3. บทบาทหน้าที่เป็นสื่อบันทึกและสะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรม 4. บทบาทหน้าที่เป็นเครื่องมือในการแสดงออกของหนุ่มสาว 5. บทบาทหน้าที่เป็นสิ่งแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของ ส่วนอภิสิทธิ์ เกษมผลกุล และพงษ์ศิริชัย สมคะเน (2565) ได้ศึกษาเรื่องคติชนกับนางงาม: บทบาทหน้าที่ของคติชนและภาพสะท้อนสังคมไทย พบบทบาทหน้าที่ของคติชนในวงการนางงามมี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1. บทบาทหน้าที่ในการสนองความต้องการด้านจิตใจและสร้างความหวังให้แก่นางงามและผู้สนับสนุน 2. บทบาทหน้าที่ในการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มวงการนางงาม และอดิวิชัย เชียงคิ้ว (2566) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของประเพณีฉลองแม่พระไถ่ทาสที่มีต่อชุมชนวัดคอนเซ็ปชัญ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบประเพณีฉลองแม่พระไถ่ทาสมีบทบาทหน้าที่ต่อชุมชนวัดคอนเซ็ปชัญ 4 บทบาทหน้าที่ ได้แก่ 1. บทบาทหน้าที่ในการแสดงออกถึงความศรัทธาที่มีต่อพระนางมารีย์พรหมจารี 2. บทบาทหน้าที่ในการสร้างความ

มั่นคงและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ 3. บทบาทหน้าที่ในการแสดงอัตลักษณ์ของชุมชนคอนเซ็ปชันทางด้านศาสนาและทางด้านอาหาร 4. บทบาทหน้าที่การสร้างปฏิสัมพันธ์และความสามัคคีของชุมชน

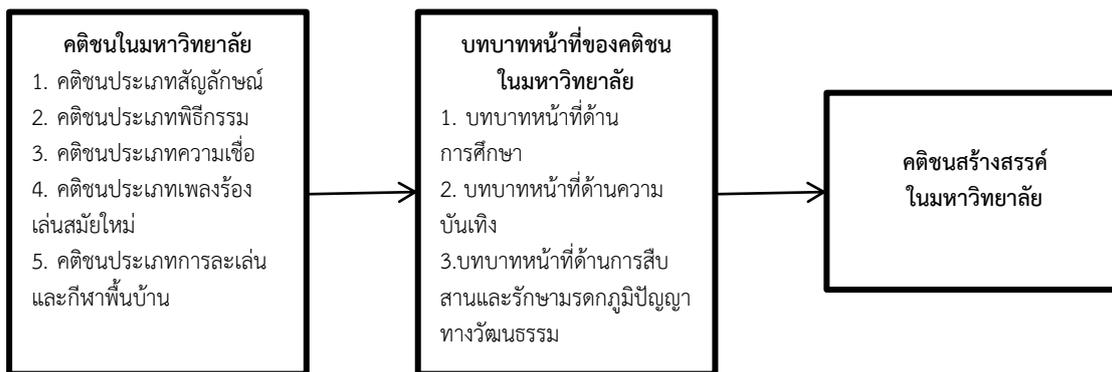
2. แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ ศิราพร ณ ถลาง (2559) ได้บัญญัติศัพท์คำว่า “คติชนสร้างสรรค์ (Creative Folklore) เพื่อให้สัมพันธ์กับคำว่า เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative economy) ซึ่งเป็นเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม อันหมายรวมถึงการนำระบบคุณค่า ระบบความเชื่อและคติชนที่มีอยู่เดิมในสังคมประเพณีมาสร้างสรรค์ในสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้ ศิราพร ณ ถลาง ได้อธิบายความหมาย “คติชนสร้างสรรค์” ว่าหมายถึง คติชนที่มีการสร้างขึ้นใหม่หรือผลิตซ้ำในบริบททางสังคมไทยปัจจุบันในลักษณะของการสืบทอดคติชนในบริบทใหม่ การประยุกต์ การต่อยอด การตีความและสร้างความหมายใหม่ของคติชนหรือการนำไปใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มหรือสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่น อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ซึ่งถือว่าการสร้างสรรค์ “คติชน” หรือ “ข้อมูลทางวัฒนธรรม” หรือ “ต้นทุนทางวัฒนธรรม” ในลักษณะของรูปแบบใหม่ ๆ เนื้อหาใหม่ ๆ และวัตถุประสงค์ใหม่ ๆ ที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทใหม่ในสังคมปัจจุบัน

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดคติชนสร้างสรรค์นั้น ชนิดตา โชติช่วง (2565) ได้ศึกษาเรื่องการใช้แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน พบว่าแหล่งข้อมูลคติชนสามารถนำมาส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนจำนวน 4 เส้นทาง ได้แก่ 1. เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนวิถีชีวิตชาติพันธุ์ไทยเบ็ง 2. เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมปลาและอาหารท้องถิ่น 3. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าท้องถิ่น 4. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาไหว้พระขอพร 9 วัด ซึ่งเส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้คติชนเป็นแกนหลักในการจัดการ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่การท่องเที่ยวในพื้นที่และทำให้เกิดการให้คุณค่าและสร้างความหมายใหม่ให้แก่คติชนที่มีอยู่ในชุมชนเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ อนุรักษ์ภูมิปัญญาในชุมชน และเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมนำไปสู่การสร้างงานและรายได้ และ ธนพร ดามาพงษ์ (2565) ได้ศึกษาเรื่องลิเก: การสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย กรณีศึกษาคณะเอกชัยราชันย์ พบรูปแบบสร้างสรรค์การแสดงเป็นผลมาจากการปรับตัวในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง สามารถแบ่งได้ 5 รูปแบบ ได้แก่ 1. การสร้างสรรค์เวทีและฉาก 2. การสร้างสรรค์เนื้อเรื่องและบทบาทการแสดง 3. การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย 4. การสร้างสรรค์โชว์พิเศษก่อนการแสดงลิเก โดยการสร้างสรรค์ในแต่ละรูปแบบส่วนหนึ่งเกิดจากการนำวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาประยุกต์ แต่ในขณะเดียวกันเกิดจากการปรับใช้จากความดั้งเดิมของลิเกและการอิงจากฐานวัฒนธรรมไทยที่มีอยู่เดิมในสังคมมาต่อยอดให้กลายเป็นลิเกร่วมสมัยที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ชมได้ทุกช่วงวัย

3. แนวคิดคติชนวิทยาในยุคสมัยใหม่ ของ Alan Dundes

ดันดีส (อ้างถึงใน สุภาวดี เจริญเศรษฐมูท, 2557, น. 11) กล่าวว่า “การศึกษาคติชนวิทยาในยุคสมัยใหม่เป็นศาสตร์ที่เน้นการศึกษาข้อมูลหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชนที่มีอัตลักษณ์บางอย่างร่วมกัน เช่น สังคมชนบท สังคมเมือง สังคมอุตสาหกรรม สังคมแบบเก่าหรือสังคมสมัยใหม่ ทั้งนี้มีการให้ความหมายของคติชน (Folklore) ที่ไม่ได้มุ่งเน้นคนทั่วไปหรือชาวบ้านเป็นการเฉพาะเจาะจง แต่มุ่งเน้นที่ความรู้หรือวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมมากกว่า นอกจากนี้ดันดีสได้แยกคำจำกัดความของ Folklore ออกเป็นสองคำ โดยคำว่า Folk หมายถึง กลุ่มชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันหรือกลุ่มชนที่มีลักษณะพิเศษ เช่น บุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน นับถือศาสนาเดียวกัน กระทำกิจกรรมบางอย่างเหมือนกัน ส่วนคำว่า Lore หมายถึง เรื่องราวหรือแบบแผนของกลุ่มชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น กลุ่มชนชาวม้ง กลุ่มชนแรงงานต่างด้าว ซึ่งทุกกลุ่มชนดังกล่าวต่างมีเรื่องราวของกลุ่มตนเอง” ดังนั้น “กลุ่มชนในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย” จึงเป็นอีกหนึ่งกลุ่มชนในยุคสมัยใหม่ที่มีอัตลักษณ์หรือกลุ่มชนที่มีลักษณะพิเศษและเรื่องราวหรือแบบแผนของ “ความเป็นกลุ่มชนคนกีฬา” ร่วมกัน

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชนในสังคมไทย แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ ของ ศิราพร ณ ถลาง และแนวคิดคติชนวิทยาในยุคสมัยใหม่ ของ Alan Dundes เป็นกรอบความคิดในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบความคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีเรื่องบทบาทหน้าที่ของคตินิยมในสังคมไทย เรื่องคตินิยมสร้างสรรค์ เรื่องคตินิยมวิทยาในยุคสมัยใหม่และข้อมูลบริบททางสังคมวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย พร้อมทั้งจัดทำเครื่องมือสำหรับการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ได้ผลการประเมินเท่ากับ 0.7 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด และผ่านการรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์อย่างเรียบร้อย

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีทางคตินิยมวิทยา โดยใช้แบบสัมภาษณ์กับวิทยากรจำนวน 8 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกวิทยากร ดังนี้

1. เป็นบุคลากรที่มีองค์ความรู้และความสามารถเกี่ยวข้องกับคตินิยมหรือข้อมูลทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน โครงการและงานที่เกี่ยวข้องกับประเพณีพิธีกรรมในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย

2. เป็นบุคลากรที่สามารถถ่ายทอดและส่งต่อคตินิยมหรือข้อมูลทางวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย ได้อย่างเต็มที่

ในระหว่างเก็บข้อมูลมีการใช้เครื่องบันทึกภาพด้วยกล้องถ่ายภาพ ทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว จากนั้นตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถึงความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านคตินิยมวิทยา 3 คน เป็นผู้ตรวจสอบข้อมูลดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและจากการเก็บข้อมูลภาคสนามในมหาวิทยาลัย มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ตามกรอบความคิดการวิจัยข้างต้นหรือตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 สรุปและอภิปรายผล นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหามาเรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) โดยแบ่งประเด็นเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลคตินิยมที่ปรากฏในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย

ส่วนที่ 2 บทบาทหน้าที่ของคตินิยมในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย

ผลการวิจัย

คตินิยม หรือข้อมูลทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย เป็นมรดกที่ได้รับการส่งต่อและสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นภายในมหาวิทยาลัย โดยถือว่าข้อมูลคตินิยมเป็น “สมบัติของกลุ่ม” ร่วมกัน ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อคนภายในกลุ่มเกิดความรู้สึก ความคิดและดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนจะมีการสร้าง

“ลักษณะสำคัญเฉพาะตัว” ที่แสดงถึงความเป็นพวกเดียวกันและความสามัคคีภายในกลุ่มชน จากการศึกษาคติชนในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย ผู้วิจัยสามารถจำแนกประเภทคติชน 5 ประเภท พิจารณาจากเนื้อหาสาระของข้อมูลคติชนที่ปรากฏดังต่อไปนี้

1. คติชนประเภทสัญลักษณ์ เป็นคติชนประเภทอนุชปาฐะหรือคติชนประเภทที่ไม่ใช่ถ้อยคำในการถ่ายทอดปรากฏอยู่ใน “ตราสัญลักษณ์” หรือ “โลโก้” ของมหาวิทยาลัย โดยข้อมูลคติชนประเภทนี้สามารถพบเห็นได้ง่ายและเข้าใจได้อย่างชัดเจนผ่านการสื่อสารโดยการใช้ภาพ ภาษา หรือสัญลักษณ์ ซึ่งตราสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเป็นการใช้สิ่งแทนเพื่อการสร้างและการสื่อสารความหมายในเชิงจิตวิญญาณอันเกี่ยวข้องกับเทพปกรณัม โดยบาร์นิ บุญทรง (2561, น. 40) ได้ให้ความหมายของคำว่า “เทพปกรณัม” หมายถึง “เรื่องราวที่เชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสมัยบรรพกาล ประกอบด้วยอนุภาคสำคัญ คือ พระผู้สร้าง สิ่งที่ถูกสร้าง เช่น เทพเจ้า มนุษย์ สัตว์ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ กฎในการดำรงรักษาจักรวาล การรับโทษในกรณีที่ทำผิดกฎ การรับรางวัลในกรณีที่ปฏิบัติถูกต้อง การไถ่โทษ ตลอดจนพิธีกรรม ตัวละครในเทพปกรณัมจะต้องเป็นเทพเจ้าหรือมนุษย์เทวา ซึ่งหากไม่มีการระบุความเป็นเทพหรือมนุษย์เทวาในเทพปกรณัมเรื่องนั้น ก็ต้องเชื่อมโยงได้ว่าตัวละครนั้นเป็นหนึ่งในคณาเทพของปกรณัมเรื่องอื่น” นอกจากนี้ตราสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ ความเฉพาะตนของกลุ่มชนหรือองค์กรในเชิงรูปธรรมได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 ตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย

ที่มา: <https://www.tnsusti.ac.th>

ตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย เป็นตราสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับเทพปกรณัม โดยเป็นรูป “พระพลบดี” ทรงช้างเอราวัณสามเศียร ยืนอยู่เหนือก้อนเมฆ พระหัตถ์ขวาทือวชิราวุธ พระหัตถ์ซ้ายถือพระขรรค์ มีรัศมีสีขาวโดยรอบพระเศียร ด้านหลังมีวงกลมสีเหลือง ซึ่งทับบนแถบธงชาติไทยแล้ว ด้านข้างมีเครื่องหมายสามห่วง ประกอบด้วย สีเขียว สีขาว และสีเหลือง ประดับทั้งด้านขวาและด้านซ้าย ด้านล่างพระพลบดี ทรงช้างเอราวัณสามเศียร มีตัวเลขสีขาว “๒๕๖๒” หรือตัวเลขอารบิก “2019” บนพื้นสีเขียว วางบนพื้นสีน้ำเงินมีขอบนอกเป็นสีน้ำตาล ด้านล่างมีตัวอักษรไทยสีน้ำเงิน “มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ” หรือตัวอักษรภาษาอังกฤษ “THAILAND NATIONAL SPORTS UNIVERSITY” อยู่บนแถบโบว์โค้งสีเหลือง ส่วนล่างของตราเป็นชื่อวิทยาเขตสุโขทัย เป็นสีน้ำเงิน (มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, 2566, น. 26)

ตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัย สะท้อนให้เห็นถึงระบบวิธีคิดของการใช้สิ่งแทนและการให้ความหมายที่สำคัญกับการเชื่อมโยงระบบความเชื่อของกลุ่มชนในมหาวิทยาลัยหรือความเชื่อของกลุ่มชนภายใต้กรอบความคิดในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การเชื่อมโยงกับเทพปกรณัม ได้แก่ “พระพลบดี” หรือ “พระอินทร์” หมายถึง ผู้เป็นใหญ่แห่งกำลังหรือเทพผู้เป็นราชาแห่งพละ ทั้ง 5 ได้แก่ 1. ศรีทธาพละ กำลังคือ ศรีทธา 2. วิริยะพละ กำลังคือ วิริยะความเพียร 3. สติพละ กำลังคือ สติ 4. สมာธิพละ กำลังคือ สมาธิ 5. ปัญญาพละ กำลังคือ ปัญญา โดยในบริบทของ

มหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “การกีฬา” นั้น การกีฬา คือ กิจกรรมหรือการเล่นที่มีกฎกติกา กำหนด เพื่อความสนุกเพลิดเพลิน เพื่อเป็นการบำรุงแรง และเพื่อการแข่งขันเพื่อความเป็นเลิศ นอกจากนี้ในส่วน ความเชื่อเกี่ยวกับตัวบุคคล ยังมีการเชื่อมโยงตนเองในฐานะของ “ลูกพระพลบดี” โดยเชื่อกันว่า พระพลบดี เป็น “เทพ” และเป็น “พ่อ” ผู้สามารถให้พลังกำลัง ความเข้มแข็งทางจิตใจและความแข็งแรงทางร่างกายให้กับนักกีฬา เพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับตนเอง สถาบัน และประเทศชาติ

ประการที่สอง การเชื่อมโยงความหมายของสี ซึ่งสีแต่ละสีในตราสัญลักษณ์นั้น จะมีการให้ความหมายที่ แตกต่างกันไป เช่น วงกลมสีเหลือง หมายถึง ความสว่างไสวและความเจริญรุ่งเรือง พื้นสีน้ำเงิน หมายถึง สีของ แผ่นดิน เสมือนการเกิดขึ้นมาจากแผ่นดิน และเครื่องหมายสามห่วง โดยมีห่วงสีเขียว ห่วงสีขาว ห่วงสีเหลือง หมายถึง การให้การศึกษาต่อบุคคลควรให้ทั้ง 3 อย่างพร้อมกัน ได้แก่ สีเขียว หมายถึง พลศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิด ความสมบูรณ์พร้อมทางด้านร่างกาย สติปัญญาและอารมณ์ สีขาว หมายถึง จริยศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิด ความเจริญงอกงามด้านความประพฤติและการปฏิบัติตน และสีเหลือง หมายถึง พุทธิศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ เกิดความรู้และความคิดอย่างมีเหตุผล

ดังนั้น “ตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย” จึงเป็นการใช้สิ่งแทน เพื่อการสร้าง และการสื่อสารความหมายในเชิงจิตวิญญาณที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของเทพปกรณัม และความเฉพาะตนของกลุ่มชน คนกีฬาในเชิงรูปธรรม

2. คติชนประเพณีพิธีกรรม เป็นคติชนประเภทผสมหรือคติชนประเภทที่ต้องใช้ถ้อยคำและไม่ใช้ถ้อยคำใน การถ่ายทอด ซึ่งประเพณีพิธีกรรมในมหาวิทยาลัยเป็นกิจกรรมหรือพิธีการที่มีการกำหนดขึ้นในโอกาสสำคัญตาม ปฏิทินในรอบปีและในโอกาสเฉพาะกิจตามที่มหาวิทยาลัยกำหนดขึ้น โดยมีแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยม แบบ แผนการประเพณีปฏิบัติตามที่สังคมกำหนดไว้และกิจกรรมหรือพิธีการนั้นได้มีการปฏิบัติ หรือส่งต่อข้อมูลกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ในส่วนความหมายของคำว่า “ประเพณี” เป็นพิธีการหรือแบบแผนการประเพณีปฏิบัติซึ่งกระทำเพื่อความ สงบสุข ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของกลุ่มชนหรือสังคม ส่วนคำว่า “พิธีกรรม” มีความหมายถึง แบบแผนต่าง ๆ ที่ ปฏิบัติสืบต่อกันมา มักกระทำเพื่อผลทางจิตใจของบุคคลหรือกลุ่มชนเป็นสำคัญ จากการศึกษาประเพณีพิธีกรรมใน มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย พบดังนี้

2.1 ประเพณีไหว้ครู เป็นพิธีการหรือแบบแผนการประเพณีปฏิบัติที่ได้รับการส่งต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีองค์ประกอบของประเพณีพิธีกรรม คือ 1. แนวคิด (Ideal) 2. พิธีกรรม (Ritual) 3. สมาชิก (Members) 4. การเฉลิมฉลอง (Celebration) (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542, น. 752) ซึ่งมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย ได้จัดประเพณีไหว้ครูขึ้นทุกปี เนื่องจากมีแนวคิดของการเคารพและการระลึกถึงพระคุณของครูบา อาจารย์ ครูผู้ประสิทธิ์วิชาความรู้ต่าง ๆ เพื่อใช้สำหรับในวิชาการ วิชาชีพและวิชาชีวิตในอนาคตให้กับลูกศิษย์

ทั้งนี้ ในบริบทของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย ได้มีการเปิดการเรียนการสอนในหลักสูตร ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาพลศึกษา ซึ่งบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาออกไปนั้น ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพครูหรือ อาจารย์ในสาขาพลศึกษา จึงต้องการให้นักศึกษาเห็นถึง “แบบอย่าง” ของการประเพณีปฏิบัติระหว่าง “ครู” หรือ “อาจารย์” กับ “ศิษย์” ผ่านประเพณีพิธีกรรมนี้

ประเพณีไหว้ครูในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย มีการกำหนดขั้นตอนในพิธีการ โดยเริ่ม งานตั้งแต่ช่วงเช้าตรู่ เริ่มจากการไหว้และบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำมหาวิทยาลัย ได้แก่ พระพุทธรูปในหอพระหน้า มหาวิทยาลัย พระพลบดี ศาลพระภูมิเจ้าที่ ศาลตายาย พ่อขุนรามคำแหงมหาราช อันแสดงถึงการเคารพบูชาสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ประจำมหาวิทยาลัย หลังจากนั้นบุคลากรและนักศึกษาจะเข้ามารวมตัวกันในหอประชุม เพื่อดำเนินในส่วน ของพิธีการต่อไป ในส่วนของพิธีกรรมการไหว้ครู สามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังต่อไปนี้

1) พิธีไหว้ครูอุปกรณ์ทางการกีฬา มีความเชื่อกันว่า อุปกรณ์กีฬาแต่ละชนิดมี “ครูบาอาจารย์” เปรียบเสมือนผู้คอยให้ความรู้และผู้ฝึกทักษะให้กับอาจารย์ นักศึกษาหรือนักกีฬาได้พัฒนาตนเองจนประสบ ความสำเร็จในแต่ละชนิดกีฬาที่เล่น ก่อนเข้าสู่พิธีจะมีการนำอุปกรณ์ทางการกีฬามาจัดวางอย่างเหมาะสม เพื่อใช้ร่วม

ในพิธีกรรมการไหว้ ได้แก่ อุปกรณ์กีฬาไทย เช่น นวมชกมวย มงคลมวย กระบี่กระบอง ดาบ โล่ และอุปกรณ์กีฬาสากล เช่น ลูกฟุตบอล ลูกตะกร้อ ลูกวอลเลย์บอล ธนู ไม้พาย ปืน โดยส่วนใหญ่จะเป็นอุปกรณ์ทางการกีฬาที่เปิดการเรียนการสอนและการแข่งขันกีฬาตามรายการสำคัญต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ในพิธีไหว้ครูอุปกรณ์ทางการกีฬา นำโดยผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านกีฬามวยไทย เป็นเจ้าพิธีหรือผู้ประกอบพิธีกรรมในการไหว้ โดยเป็นตัวแทนนำกล่าวสวดมนต์ไหว้พระ มีบทสวดมนต์ทางพุทธศาสนา จากบทสวด “พระคาถาไหว้ครูบูรพาจารย์” เพื่อระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ข้างต้นนั้น มีการกล่าวถึง “ครู” ที่เป็นครูในเชิงเทพกรรมและครูในเชิงสรรพวิชาต่าง ๆ อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการให้ความหมาย ความสำคัญและความเคารพต่อ “ครูบาอาจารย์” ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ในเชิงกีฬาให้กับศิษย์จนประสบความสำเร็จมีชัยชนะ (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 พิธีไหว้ครูอุปกรณ์ทางการกีฬา

2) พิธีไหว้ครูบาอาจารย์ในมหาวิทยาลัย เริ่มจากตัวแทนของนักศึกษากล่าวคำบูชาครู จากนั้นตัวแทนของนักศึกษานำพานธูปเทียน พานดอกไม้และนักศึกษาทุกคนนำพวงมาลัยมาไหว้ครูบาครูบาอาจารย์จะมีการผูกค้าย้อมมือสีขาวพร้อมกับมอบคำอวยพรให้กับนักศึกษาหลังจากนั้น ประธานในพิธีจะให้โอวาทและนักศึกษาร่วมกันร้องเพลงพระคุณที่สามกับเพลงประจำมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งรับชมการแสดงมวยไทยและกระบี่กระบองจนเสร็จพิธี (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 พิธีไหว้ครูบาอาจารย์

2.2 พิธีบายศรีสู่ขวัญนักศึกษาใหม่ พิธีบายศรีสู่ขวัญในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย เป็นพิธีกรรมสำคัญที่เกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องขวัญและจิตวิญญาณ ขวัญนั้นหมายถึงสิ่งที่ไม่มีความตาย เชื่อกันว่ามีอยู่ในร่างกายของมนุษย์ เมื่อขวัญอยู่กับร่างกายจะมีความสุขสบายทั้งกายและจิตใจ พิธีกรรมนี้จึงจัดขึ้นเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจที่ดี (สุรเชษฐ์ คูหาเลิศ และอรอุษา สุวรรณประเทศ, 2566, น. 64)

พิธีบายศรีสู่ขวัญนักศึกษา เป็นพิธีกรรมที่ปรับประยุกต์จากประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมสู่การสร้างคามหมายใหม่ในบริบทของสถานศึกษา โดยเฉพาะ “นักศึกษาใหม่” รวมทั้งเป็นพิธีต้อนรับนักศึกษาเข้าสู่คณะหรือบ้านที่มีครูบาอาจารย์ ผู้เปรียบเสมือนพ่อแม่ในทางวิชาการที่จะคอยมอบความรัก การดูแลเอาใจใส่และคำแนะนำอันดีต่าง ๆ

ระหว่างที่นักศึกษาใช้ชีวิตอยู่ในรั้วมหาวิทยาลัย ตลอดจนเป็นพิธีกรรมที่สร้างสัมพันธ์ไมตรีที่ดีให้แก่กันระหว่างคณาจารย์กับนักศึกษา ระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง และนักศึกษารุ่นเดียวกันเอง (ภาพที่ 5)

ทั้งนี้จากการเข้าร่วมและสัมภาษณ์ในโครงการบายศรีสู่ขวัญนักศึกษาใหม่ จัดโดยกลุ่มงานกิจการนักศึกษาและกิจการพิเศษของมหาวิทยาลัย และโครงการบายศรีสู่ขวัญ สืบสานศิลปวัฒนธรรม จัดโดยคณะศิลปศาสตร์นั้นพบว่า พิธีบายศรีสู่ขวัญนักศึกษาใหม่ เป็นพิธีกรรมที่ปรับประยุกต์ เพื่อสร้างและเชื่อมโยงให้คณาจารย์และนักศึกษาใหม่และนักศึกษาทุกชั้นปีได้พบปะแนะนำตัว พร้อมทั้งคณาจารย์ได้กล่าวคำอวยพรกับลูกศิษย์ให้อบอุ่นใจและตระหนักถึงการเปลี่ยนสถานะจาก “นักเรียน” สู่การเป็น “นักศึกษา” กับการใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยแห่งนี้

ภาพที่ 5 พิธีบายศรีสู่ขวัญนักศึกษาใหม่ คณะศิลปศาสตร์

2.3 ประเพณีลอยกระทง เป็นประเพณีที่มีชื่อเสียงและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุโขทัย ประเพณีดังกล่าวมีความหมายและความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดกิจกรรมเพื่อสืบสานประเพณี ทั้งในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัยและการมีส่วนร่วมกับทางจังหวัดสุโขทัย ในงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

ประเพณีลอยกระทงในมหาวิทยาลัย เป็นประเพณีที่ได้มีการจัดกิจกรรมผ่านโครงการส่งเสริมศิลป์ สืบสานวิถีประเพณีลอยกระทง ตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยในด้านการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม โดยเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงให้คงอยู่ ตลอดจนยังส่งต่อความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการขอขมาพระแม่คงคา การปลุกจิตสำนึกให้รู้คุณค่าของน้ำและการเลือกใช้วัสดุในการสร้างสรรค์กระทงจากธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ทั้งนี้ทางฝ่ายกิจการนักศึกษาและกิจการพิเศษได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการประกวดกระทงจากวัสดุธรรมชาติ และการประกวดนางนพมาศ โดยใช้เกณฑ์คุณสมบัติและความประพฤติกของหญิงงามตาม “ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์” อันเป็นการสืบสานตำนานนางนพมาศในบริบทของการประกวดนางงาม เพื่อปฏิบัติหน้าที่เป็นทูตกิจกรรมทางวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 โครงการส่งเสริมศิลป์ สืบสานวิถี ประเพณีลอยกระทง ณ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย

ส่วนประเพณีลอยกระทงในงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยทุกปี คณาจารย์ เจ้าหน้าที่และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยจะมีส่วนร่วมกับทางจังหวัดในขบวนแห่พิธีเปิดงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ และในกิจกรรมการแสดงศิลปการต่อสู้ ซึ่งเป็นศาสตร์และศิลป์ที่มีการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย เช่น การชกมวยไทย การรำกระบี่กระบอง ซึ่งมีการประยุกต์โดยนำศาสตร์และศิลป์ในรูปแบบ

ดั้งเดิมสู่การแสดงในรูปแบบร่วมสมัย เพื่อร่วมอนุรักษ์ประเพณีที่มีเอกลักษณ์สะท้อนความเป็นเมืองมรดกโลกและประวัติศาสตร์ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัย จากประเพณีระดับจังหวัดสู่ประเพณีระดับประเทศและระดับสากลต่อไป (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 งานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

นอกจากประเพณีพิธีกรรมดังกล่าวข้างต้น ยังมีประเพณีพิธีกรรมในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ ในรอบปี ได้แก่ ประเพณีถวายเทียนพรรษา ประเพณีสงกรานต์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในส่วนของประเพณีถวายเทียนพรรษา สมาชิกภายในมหาวิทยาลัยมีการรวมเงินทำบุญเพื่อจัดหาเทียนพรรษาและหลอดไฟฟ้าหลากหลายขนาด นำไปถวายพระภิกษุสงฆ์เพื่อจุดหรือเปิดให้แสงสว่างในการปฏิบัติกิจวัตรต่าง ๆ ที่วัดโดยรอบมหาวิทยาลัย โดยมีความเชื่อกันว่า การถวายเทียนพรรษาหรือถวายหลอดไฟนั้น เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและเป็นประโยชน์แก่พระสงฆ์ ทั้งยังช่วยทำให้ผู้ถวายเทียนนั้น เกิดมีสติ สมาธิและปัญญาเปรียบเสมือนแสงสว่างของเทียนและไฟฟ้า อันจะทำให้ปัญหาหรือเรื่องราวที่ไม่ดีต่าง ๆ ในชีวิตลดน้อยลงไป มีความเจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังเป็นที่รักของเพื่อนมนุษย์ บริวาร รวมถึงเทพเทวดาทั้งหลายอีกด้วย

ประเพณีสงกรานต์มีการจัดกิจกรรมรดน้ำดำหัวครูบาอาจารย์อาวุโสเป็นการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่และขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต มหาวิทยาลัยได้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องรวมถึงประชาสัมพันธ์คุณค่าของคติชนที่เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ การละเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ และแต่งกายด้วยเสื้อผ้าดอกไม้ตลอดทั้งเดือนเมษายนเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีให้ยั่งยืนต่อไป

3. คติชนประเภทความเชื่อ เป็นคติชนประเภทมุขปาฐะหรือคติชนประเภทที่ต้องใช้ถ้อยคำในการถ่ายทอดความเชื่อที่พบในมหาวิทยาลัย ได้แก่ (ภาพที่ 8)

3.1 ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำมหาวิทยาลัย เป็นความเชื่อที่สมาชิกในมหาวิทยาลัยให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง ได้แก่ พระพุทธรูปในหอพระ พระพลบดีหรือเทพแห่งพลัง ศาลพระภูมิเจ้าที่ ศาลตายาย และพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งก่อนดำเนินการทุกกิจกรรมของมหาวิทยาลัยจะต้องมีการไหว้และบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำมหาวิทยาลัยดังกล่าว โดยมีความเชื่อเรื่องความเป็นสิริมงคลและการไหว้ขอพรเพื่อให้ประสบความสำเร็จในด้านการกีฬาและการใช้ชีวิต (ชัยณรงค์ มะยมหิน, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2566)

ภาพที่ 8 พิธีไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำมหาวิทยาลัย

3.2 ความเชื่อเรื่องวิญญาณ (ภาพที่ 9) พบในคณะวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับ “อาจารย์ใหญ่” หรือ “โครงกระดูกร่างกาย” ของผู้อุทิศร่างกายเพื่อใช้สำหรับศึกษาความรู้ทางกายวิภาค ในทุกปีจะมีการจัดพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับวิญญาณของอาจารย์ใหญ่ เพื่อแสดงความเคารพและรำลึกถึงพระคุณอย่างสูงสุด (สาลี สมาเณม, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2566)

ภาพที่ 9 โครงกระดูกของอาจารย์ใหญ่ ณ คณะวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ

4. คติชนประเภทเพลงร้องเล่นสมัยใหม่ เป็นคติชนประเภทมุขปาฐะหรือคติชนประเภทที่ต้องใช้ถ้อยคำในการถ่ายทอด โดยเพลงร้องเล่นสมัยใหม่ มีชื่อเรียกหลายประการตามแต่ละกลุ่มชนของผู้เป็นเจ้าของ เช่น “เพลงรับน้อง” “เพลงเชียร์” “เพลงเอ็นเตอร์เทน” หรือ “เพลงสนทนาการ” เพลงดังกล่าวนี้เป็นเพลงที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ร้องเล่นในกิจกรรมรื่นเริงของนักศึกษาตามโอกาสต่าง ๆ เช่น กิจกรรมรับน้องใหม่ กิจกรรมกีฬา และกิจกรรมนันทนาการ (โอฬาร รัตนภักดี, 2556, น. 33) ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้จำแนกประเภทเพลงร้องเล่นสมัยใหม่ตามแนวทางการศึกษาของโอฬาร รัตนภักดี เป็นกรอบสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเพลงร้องเล่นสมัยใหม่ที่พบในมหาวิทยาลัย จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับคติชนประเภทการร้องเล่นสมัยใหม่ในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติวิทยาเขตสุโขทัย พบเพลงร้องเล่นสมัยใหม่ 4 ประเภท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เพลงที่ใช้ในกิจกรรมสำคัญ หรือเป็นเพลงประจำมหาวิทยาลัยที่มีการร้องตามโอกาสสำคัญ หรือเพลงที่ร้องในการประกอบพิธีกรรมสำคัญของมหาวิทยาลัย (โอฬาร รัตนภักดี, 2556, น. 58) สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ คติพจน์ และค่านิยมขององค์กร หรือมหาวิทยาลัยผ่านบทเพลง โดยมีการพูดถึง “ศาสตร์ทางการพลศึกษาและกีฬา” สามารถ “พัฒนาคน และพัฒนาชาติ” จนสามารถสร้างชื่อเสียงเสริมความยิ่งใหญ่ ตลอดจนการปลูกฝังค่านิยมอันดี เช่น เรื่องของการรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และเรื่อง

ของการแสดงความรักและความสามัคคีภายในกลุ่มชน ซึ่งเพลงประจำมหาวิทยาลัยจะมีการถ่ายทอดจากคณาจารย์ และนักศึกษารุ่นพี่ รุ่น นักศึกษารุ่นน้อง ในงานรับน้องใหม่ งานการแข่งขันกีฬา และงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับมหาวิทยาลัย เพลงประจำมหาวิทยาลัยที่พบได้แก่ เพลงมาร์ชมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ เพลงราชพฤกษ์งามสง่า เพลงร่ำวงถิ่นเขียว ขาว เหลือง และเพลงมาร์ชพลศึกษาสุโขทัย

2. เพลงประกอบท่าทาง เป็นเพลงที่ใช้ร้องเล่นประกอบท่าทางการเดิน มีการเลียนแบบจากกิริยา ท่าทางของมนุษย์ และจากกิริยาท่าทางของสัตว์ รวมถึงจากลักษณะการเคลื่อนที่ของสิ่งของในชีวิตประจำวัน โดยมีการดัดแปลงเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน และเกิดความตลกขบขันกันในกลุ่ม (โอฬาร รัตนภักดี, 2556, น. 55) จากการสัมภาษณ์พบเพลงประกอบท่าทางที่พบในมหาวิทยาลัย ได้แก่ เพลงนกกระยาง เพลงฮิปโป เพลงหมีแพนด้า เพลง เจ้าก้นน้อย เพลงไถ่อย่าง เพลงแจว เพลงมะหมี เพลงน้องชื่ออะไร เพลงเมียง เพลงรถตุ๊กตุ๊ก (ทินกร บุญปิ่น, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2565)

3. เพลงประกอบการเล่นเกม เป็นเพลงที่ใช้ร้องเล่นประกอบการเล่นเกมเน้นทนาการต่าง ๆ ซึ่งการเล่นในลักษณะนี้ มักมีผู้นำเกม หรือผู้ออกคำสั่งให้ทุกคนปฏิบัติตาม โดยมีการกำหนดกฎกติการะหว่างการเล่น อาจมี ท่าทางประกอบการเล่น และมีการร้องเล่นเพลงกันซ้ำ ๆ ไปเรื่อย ๆ (โอฬาร รัตนภักดี, 2556, น. 57) เพลงประกอบการเล่นเกมที่พบในมหาวิทยาลัย เช่น เพลงรวมเงิน เพลงชายชวา เพลงหัว ไทล์ ตูด (ทินกร บุญปิ่น, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2565)

4. เพลงเชียร์กีฬา เป็นเพลงที่ใช้ร้องเพื่อปลุกใจให้นักกีฬาที่ลงแข่งขันในสนาม เนื้อหาในเพลงมัก ใส สีส่ ชื่อ สัญลักษณ์ของฝ่ายตนเองลงไป มีจังหวะที่รวดเร็ว เร้าใจ (โอฬาร รัตนภักดี, 2556, น. 60) จากการสัมภาษณ์ พบเพลงเชียร์กีฬาในมหาวิทยาลัย เช่น เพลงชื่อเสียง เพลงบุก เพลงสู้ เพลงสู้เขา เพลงยอดเยี่ยม เพลงเย้ยฟ้า เพลง แขว่ (ทินกร บุญปิ่น, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2565)

นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการนำเพลงลูกทุ่ง และเพลงโฆษณาที่ได้รับความนิยมมาใช้ร้องสำหรับเชียร์ กีฬา ในส่วนของเพลงลูกทุ่งนั้น จะเป็นเพลงที่ได้รับความนิยม หรือจากนักร้องที่มีชื่อเสียง มาดัดแปลงเนื้อหา เพื่อให้ เกิดความสนุกสนานระหว่างร้องเล่นกัน

เพลงลูกทุ่งที่พบในมหาวิทยาลัย เช่น เพลงรักข้ามสี่ มาจากทำนองเพลงรักข้ามคลอง เพลงฝันดี มา จากทำนองเพลงสะใภ้ไฉนยาก เพลงงู มาจากทำนองเพลงรองเข้าฝัน เพลงเอาชัยชนะ มาจากทำนองเพลงปุนาชาเก เพลงกีฬาคือชีวิต มาจากทำนองเพลงดนตรีนั้นคือชีวิต เพลงคนสี่เดียวกัน มาจากทำนองคนบ้านเดียวกัน เพลง กรรมกรเจ้าชา มาจากทำนองเพลงยมบาลเจ้าชา (ทินกร บุญปิ่น, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2565)

เพลงโฆษณา เป็นการนำเพลงจากโฆษณาที่ได้รับความนิยมจากสื่อต่าง ๆ มาดัดแปลงเป็นเนื้อเพลง ให้เข้ากับทำนองเพลง เพลงโฆษณาที่พบในมหาวิทยาลัย เช่น เพลงแลคตาซอย เพลงอัศวินยุงเยอะ เพลง DDT (ทินกร บุญปิ่น, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2565)

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับเพลงร้องเล่นสมัยใหม่ในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย พบว่า เพลงร้องเล่นมีความหมายและความสำคัญอย่างยิ่งต่อนักศึกษาในด้านของการจัดการเรียนการสอน เช่น ในรายวิชาการเป็นผู้นำนันทนาการ (Leadership in Recreation) จะมีการนำเพลงร้องเล่นมาปรับใช้ในวิธีการของ การเป็นผู้นำนันทนาการ เทคนิคการเป็นผู้นำและการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า รวมถึงการฝึกปฏิบัติการเป็นผู้นำ กิจกรรมนันทนาการ และในรายวิชาเกมและการเป็นผู้นำเกม (Games and Game Leadership) จะมีการนำเพลง ร้องเล่นไปประกอบการเล่นเกม ซึ่งจะต้องรู้และเข้าใจขั้นตอนการนำเกม การปฏิบัติการเป็นผู้นำเกมประเภทต่าง ๆ และสามารถนำความรู้ไปบูรณาการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยผ่านการจัดกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ได้ และต่อนักกีฬาในด้านของการสร้างขวัญและกำลังใจที่ดีในการแข่งขันกีฬา รวมถึงเพลงร้องเล่น สมัยใหม่ยังมีบทบาทหน้าที่ด้านความบันเทิง การสร้างความสามัคคีภายในกลุ่มชนเดียวกันและการเสริมสร้างพลังใจ กันทั้งผู้ร้องและผู้เล่น ดังความกล่าวต่อไปนี้ (ภาพที่ 10)

“ถ้าพูดถึงเพลงเชียร์ หรือเพลงร้องเล่นในการทำกิจกรรม แน่แน่นอนว่า มันต้องมีความสนุกสนาน ความรื่นเริงใจและความบันเทิงแก่ผู้ร้องและผู้เล่น เพลงร้องทุกเพลงจะมีทำทางประกอบการเล่น การเต้นที่สนุกสนานไปตามเนื้อเพลง อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญของการร้องเพลงเชียร์ ก็คือก่อให้เกิดความสามัคคีกันในกลุ่ม” (กรรณาภรณ์ ชูรี, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2565)

“เพลงร้องเล่นในมหาวิทยาลัย มีความหมายอย่างมากสำหรับการปลุกพลังใจและเสริมพลังกายให้กับนักกีฬาระหว่างแข่งขันหรือผู้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดความสุขสนุกสนานและความสามัคคีภายในกลุ่ม ซึ่งในรั้วมหาวิทยาลัย เพลงเหล่านี้ค่อนข้างสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นหรือการแข่งขันกีฬา หากใครซึ่งเสียงเชียร์ ก็ใครซึ่งกำลังใจ กำลังแรงด้วยเช่นกัน” (ปนัดดา หุ่นศิลป์, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2565)

ภาพที่ 10 การร้องเล่นเพลงสมัยใหม่ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

นอกจากความหมาย ความสำคัญและบทบาทหน้าที่ดังกล่าวนี้ ยังพบว่าในปัจจุบันเพลงร้องเล่นสมัยใหม่ ได้แก่ เพลงประกอบทำทาง เพลงประกอบการเล่นเกม เพลงเชียร์กีฬา อาจไม่ได้รับความนิยมมากนักในกลุ่มชนรุ่นใหม่ที่มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ผ่านโครงการของนักศึกษา พบปัญหาเกี่ยวกับการขาดการส่งต่อข้อมูล ทั้งในด้านเนื้อหาและด้านทำต้นประกอบ และปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยด้านความแตกต่างของแต่ละบุคคล ทั้งในด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ และด้านจิตใจ เมื่อเปรียบเทียบกับเพลงประจำมหาวิทยาลัยที่มีการร้องตามโอกาสสำคัญ หรือเพลงที่ร้องในการประกอบพิธีกรรมสำคัญของมหาวิทยาลัย พบว่ากลุ่มชนในมหาวิทยาลัยยังคงให้ความหมาย ความสำคัญและคุณค่าต่อการร้องเพลงดังกล่าว เนื่องจากเป็นเพลงที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์เฉพาะตนของกลุ่มชนคนกีฬา รวมถึงการแสดงความรักและความสามัคคีภายในกลุ่มชนเดียวกัน

5. คติชนประเภทการละเล่นและกีฬาพื้นบ้าน เป็นคติชนประเภทผสมหรือคติชนประเภทที่ต้องใช้ถ้อยคำและไม่ใช้ถ้อยคำในการถ่ายทอด เนื่องด้วยพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ มุ่งเน้นด้าน “การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมการละเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทย” จึงทำให้มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย จัดการเรียนการสอนผ่านรายวิชาในหลักสูตรและโครงการที่เกี่ยวข้องกับคติชน จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามในลักษณะของการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับโครงการบูรณาการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมกับการเรียนการสอนในรายวิชาการละเล่นพื้นเมืองของไทยของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาพลศึกษานั้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้จัดโครงการพบว่า

“การจัดโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้านของไทยนั้น ต้องการฝึกประสบการณ์ให้เด็ก ๆ ที่เป็นนักศึกษาหรือว่าที่ครูพลในอนาคต ได้มีความรู้พื้นฐานของการละเล่นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นตีมา หรือความเป็นมา ลักษณะของการละเล่น ประเภทของการเล่น รวมถึงมุ่งเน้นให้นักศึกษาสามารถนำไปถ่ายทอด ส่งต่อและประยุกต์กับการเรียนการสอนของตนเองได้ในอนาคต เพราะในสังคมสมัยนี้เด็ก ๆ หลายคนแทบจะไม่รู้จักการเล่นแบบดั้งเดิมแล้ว” (ธารารัตน์ เรืองจิตต์, สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2567)

ทั้งนี้ ในโครงการบูรณาการการทำบุงศิลปะวัฒนธรรมกับการเรียนการสอนในรายวิชาการละเล่นพื้นเมืองของไทย พบว่ามีการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านผ่านฐานกิจกรรมประจำกลุ่มที่นักศึกษาแต่ละกลุ่มได้กำหนดการละเล่นพื้นบ้านพบทั้งหมด 7 ชนิด ได้แก่ 1. การละเล่นรี้ริ้วข้าวสาร 2. การละเล่นงูกินหาง 3. การละเล่นกาปักไข่ 4. การละเล่นปิดตาตีปี่ 5. การละเล่นกระต่ายขาเดียว 6. การละเล่นมอญซ่อนผ้า 7. การละเล่นตีวงล้อ ซึ่งการละเล่นพื้นบ้านดังกล่าวนี้ ทางมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติตระหนักถึงความสำคัญและปัญหาของความเสี่ยงต่อการสูญหาย อันส่งผลทำให้การสืบทอดและการละเล่นพื้นบ้านที่มีคุณค่าทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านวิถีชีวิตชุมชน และด้านจิตวิญญาณของความเป็นไทยหายไปจากสังคม

เมื่อพิจารณาจากวิธีการสอนหรือการถ่ายทอดคติชนประเภทการละเล่นพื้นบ้านของนักศึกษาผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก วิธีการสอน เป็นการอธิบายถึงประวัติความเป็นมา ผู้เล่น อุปกรณ์การเล่น สถานที่เล่น โอกาสที่เล่น วิธีการเล่นและกติกาการเล่น รวมถึงสอนคำร้องและท่าทางประกอบการละเล่นพื้นบ้าน ประการที่สอง วิธีการเล่น นักศึกษาสาธิตวิธีการเล่น พร้อมเล่นให้เด็ก ๆ ดูและเด็กเล่นตามอย่างถูกต้อง ประการที่สาม วิธีการสรุปสาระสำคัญ สอบถามประโยชน์การเล่นจากเด็ก พร้อมสรุปถึงความสำคัญและคุณค่าของการละเล่นพื้นบ้าน (ภาพที่ 11)

ภาพที่ 11 การละเล่นพื้นบ้านในโครงการบูรณาการการทำบุงศิลปะวัฒนธรรม

นอกจากการละเล่นพื้นบ้านในโครงการดังกล่าว ยังพบการละเล่นพื้นบ้านอื่น ๆ ในโครงการการละเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทยของแต่ละคณะในมหาวิทยาลัย ได้แก่ การละเล่นไม้โลกแตก จัดโดยคณะศึกษาศาสตร์ สาขาพลศึกษา การละเล่นว่าวไทย การละเล่นวิ่งสวมกระสอบ จัดโดยคณะศิลปศาสตร์ สาขาการบริหารจัดการกีฬา การละเล่นลูกข่าง การละเล่นหมากขุม การละเล่นมวยตบจาก จัดโดยคณะวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ สาขาวิทยาศาสตร์การกีฬาและการออกกำลังกาย และสาขาการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูการละเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทยให้คงอยู่ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย (ภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 การละเล่นมวยตบจาก ในงานวันเด็กแห่งชาติ ณ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย

ทั้งนี้ยังพบเรื่องการละเล่นกีฬาพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้และป้องกันตัวในมหาวิทยาลัย ได้แก่ กีฬามวยไทย กีฬากระบี่กระบอง (ภาพที่ 13) จากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนกีฬามวยไทยพบว่า “กีฬามวยไทย ในปัจจุบันได้รับการยกระดับจาก “กีฬาพื้นบ้าน” สู่การเป็น “กีฬาสากล” ในบริบทของมหาวิทยาลัยได้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานกีฬามวยไทย การเลือก การดูแลรักษาอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก มารยาท วินัย และความปลอดภัยในการเล่น การสร้างเสริมสมรรถภาพทางกาย การฝึกทักษะกีฬามวยไทย กฎและกติกาการแข่งขัน เบื้องต้น การจัดการเรียนรู้ทักษะกีฬามวยไทย โดยใช้หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การใช้กิจกรรมกีฬามวยไทยสำหรับการเรียนและการออกกำลังกาย นอกจากการเรียนการสอนยังพาดักศึกษาที่เป็นนักมวยออกสู่สังเวียนภายนอกเพื่อฝึกฝนตนเอง” (ภราดร สังกรแก้ว, สัมภาษณ์, 15 มิถุนายน 2565)

ส่วนกีฬากระบี่กระบอง จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญกระบี่กระบอง พบว่า “กระบี่กระบองเป็นกีฬาที่มีศาสตร์และศิลป์ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ให้ลูกศิษย์ในฐานะผู้ส่งต่อความรู้ต้องสร้างความเข้าใจตั้งแต่จุดกำเนิดของการเล่นประโยชน์อุปกรณ์การเล่น เริ่มด้วยการไหว้ครู การอบรมจิตใจ การเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การเล่นกระบี่กระบอง ได้แก่ การจัดคูในการต่อสู้ การลำดับการแสดง จำนวนของผู้เล่น เครื่องแต่งกายของผู้เล่น ระเบียบการเล่น รวมถึงระเบียบการเกี่ยวกับพิธียกครูกระบี่กระบอง ตามการถ่ายทอดหรือจากตำราของอาจารย์นาค เทพหัสดิน ณ อยุธยา นอกจากการเรียนการสอนผมยังฝึกนักกีฬากระบี่กระบองให้สามารถรับงานการแสดงทั้งในลักษณะรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบประยุกต์ในงานประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการหารายได้ระหว่างเรียนให้กับนักศึกษาด้วย” (กฤษฎา ชันทะสีมา, สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2566)

ภาพที่ 13 การละเล่นมวยไทยและการละเล่นกระบี่กระบอง

บทบาทหน้าที่ของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย

“คณาจารย์” มีบทบาทหน้าที่สำคัญในวิถีชีวิตของกลุ่มชนหรือสังคม เมื่อศึกษาจะพบว่ากลุ่มชนได้ใช้คณาจารย์หรือข้อมูลทางวัฒนธรรมอันเป็นประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างในวิถีชีวิตของกลุ่มชนหรือสังคม คณาจารย์จึงไม่เพียงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทหน้าที่และอิทธิพลต่อชีวิตและสังคมของกลุ่มชนตลอดมา

จากการศึกษาคณาจารย์ที่ปรากฏในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย ผู้วิจัยในฐานะ “นักคณาจารย์วิทยา” ได้นำแนวคิดบทบาทหน้าที่ของคณาจารย์ในสังคมไทยและแนวคิดคณาจารย์สร้างสรรค์ ของ ศิราพร ณ ถลาง มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์และอธิบายบทบาทหน้าที่ของคณาจารย์ที่ปรากฏในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย พบบทบาทหน้าที่ 3 ประการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. **บทบาทหน้าที่ด้านการศึกษา** คณาจารย์ทุกประเภทที่พบในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย ล้วนมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อการศึกษาหรือเป็นเครื่องมือให้การศึกษา อบรมสั่งสอนและรักษาแบบแผนพฤติกรรมและจริยธรรมของสังคมแก่กลุ่มชนคนกีฬาผู้เป็นเจ้าของ ดังเช่น

บทบาทหน้าที่ด้านการศึกษาใน “คติชนประเภทประเพณีพิธีกรรม” เป็นคติชนที่มีขั้นตอนแบบแผน พฤติกรรมตามจารีตประเพณี โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ 1. แนวคิด (Ideal) 2. พิธีกรรม (Ritual) 3. สมาชิก (Members) 4. การเฉลิมฉลอง (Celebration) (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542, น. 752) ซึ่งสมาชิกในกลุ่ม จะต้องเข้าใจสาระสำคัญจากประเพณีพิธีกรรม เช่น พิธีกรรมไหว้ครู พิธีบายศรีสู่ขวัญนักศึกษาใหม่ พิธีทำบุญอุทิศ ส่วนกุศลให้อาจารย์ใหญ่ ดังความหมายและความสำคัญที่กล่าวข้างต้น เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติของตนเองหรือรักษา แบบแผนพฤติกรรมและจริยธรรมตามที่สังคมกำหนดไว้

ในส่วนของ “คติชนประเภทเพลงร้องเล่นสมัยใหม่” พบในคำร้องของเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมหรือเพลงประจำ มหาวิทยาลัย ตัวอย่างเช่น เพลงประจำมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ดังเนื้อความต่อไปนี้

“มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ เก่งและฉกาจชั้นเชิงการกีฬา
 สถาบันที่เกริกไกรไปทั่วทิศา เราพัฒนาการศึกษาชูเชิดเลิศดี
 พลบดีทรงช้างเอราวัณ เหนือเมฆสวรรค์นั้นงามเรืองรี
 ซ้อนทับเครื่องหมายสามห่วงเด่นในศักดิ์ศรี เขียว ขาว เหลือง งามดีนี่คือดวงตรา
 TNSU ขอตั้งสัตย์ปฏิญาณตน พวกเราทุกคนขอเทิดทูนชาติศาสนา
 พร้อมจงรักภักดีถวายองค์พระราชา คงคู่หล้าเทิดเหนือชีวาผองเราชั่วกาล
 TNSU สถาบันอันยิ่งใหญ่ ที่ภาคภูมิใจของเราแสนนาน
 เหลืองราชพฤกษ์รวมใจสมัครสมาน พัฒนาการกีฬาคู่ฟ้าเมืองไทย”

จากบทเพลงดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นการศึกษานวนคิดหลักของสถาบันการศึกษาผ่าน “บทเพลง” ซึ่งจะมีการกล่าวถึงความหมายของตราสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัย และความรักหรือความภักดีในสถาบันหลักของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ รวมทั้งความรักในสถาบันการศึกษาโดยมีปลูกฝังค่านิยมด้านคุณลักษณะสำคัญของกลุ่ม ชนคนกีฬาในบริบทมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ โดยเชื่อมกับค่านิยมของสถาบัน คือ “SPORTS - U” (มหาวิทยาลัย การกีฬาแห่งชาติ, 2566, น. 56) ซึ่งถือว่าการรักษาแบบแผนพฤติกรรมและจริยธรรมให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ดังนี้ (ภาพที่ 14)

S = Spirit	หมายถึง	มีน้ำใจนักกีฬา
P = Professional	หมายถึง	มีความเป็นมืออาชีพ
o = Opportunity	หมายถึง	มีการให้โอกาส
R = Responsibility	หมายถึง	มีความรับผิดชอบ
T = Teamwork	หมายถึง	มีการทำงานเป็นทีม
S = Smart	หมายถึง	มีบุคลิกภาพดี
U = Universality	หมายถึง	มีความเป็นสากล

ภาพที่ 14 การร้องเพลงประจำมหาวิทยาลัยในงานฝึกซ้อมรับพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา 2565 ณ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย

ในส่วนของ “คติชนประเภทการละเล่นและกีฬาพื้นบ้าน” เป็นการศึกษา อบรมและรักษาแบบแผน พฤติกรรมผ่านการเรียนรู้และยอมรับข้อตกลงร่วมกัน ผ่านระเบียบของแต่ละองค์กรที่สร้างร่วมกัน เพื่อความเป็น ระเบียบเรียบร้อยและเป็นการเตรียมความพร้อมทางจิตใจต่อการเปลี่ยนผ่านสถานะจาก “เด็ก” สู่ “ผู้ใหญ่” ซึ่งถือ เป็นการควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์อีกทางหนึ่ง

2. บทบาทหน้าที่ด้านความบันเทิง บทบาทหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งคือ การให้ความความเพลิดเพลินแก่ กลุ่มชนในมหาวิทยาลัย เช่น การละเล่นและกีฬาพื้นบ้านที่สร้างความสนุกสนานด้วยบทร้องที่ใช้ถ้อยคำและกตึกาไม่ ซับซ้อน นอกจากนี้ยังฝึกความพร้อมทางด้านร่างกายให้กับเด็กและนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ออกกำลังกายและ ความสามัคคีผ่านการละเล่นและกีฬาพื้นบ้าน (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 15 การละเล่นและกีฬาพื้นบ้าน

ส่วนคติชนประเภทเพลงร้องเล่นสมัยใหม่ เป็นเพลงที่ให้ความเพลิดเพลินแก่กลุ่มชนในมหาวิทยาลัย เพลง ร้องเล่นเป็นบทเพลงที่สนุก ประกอบด้วยเสียง จังหวะและคำที่เร้าอารมณ์และยังเป็นเพลงที่สามารถสร้างอัตลักษณ์ เฉพาะตน ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมถึงสร้างความสามัคคีแก่สมาชิกในมหาวิทยาลัย เช่น เพลงที่ใช้ใน พิธีกรรม เพลงประจำมหาวิทยาลัย นอกจากความบันเทิงนั้นยังพบบทบาทหน้าที่ในการระบายความคับข้องใจหรือ ความอัดอั้นใจที่ไม่สามารถพูดหรือแสดงออกได้สะท้อนอยู่ในเพลงประกอบท่าทางหรือการเต้น โดยเฉพาะในสังคม ประเพณีมักมีข้อห้ามเกี่ยวกับเรื่อง “เพศ” เช่น การห้ามพูดเรื่องเพศ ห้ามแสดงเรื่องเพศ ห้ามใช้ภาษาหยาบคาย ซึ่ง ทำให้กลุ่มชนเกิดความกดดัน จนมีการแสดงออกผ่านบทเพลงร้องเล่นสมัยใหม่หรือท่าทางประกอบการเล่นในลักษณะ สองแง่สองง่าม

3. บทบาทหน้าที่ด้านการสืบสานและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

พบว่า เป็นการให้ความหมาย ความสำคัญและคุณค่าจาก “มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา”

เพื่อให้การดำเนินการตามภาระหน้าที่เป็นไปอย่างครบถ้วนและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย 1. ด้านการจัดการเรียนการสอน 2. ด้านการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม 3. ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม 4. ด้านการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ทั้งนี้ ทางมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติได้ดำเนินการกำหนดนโยบายและทิศทางการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ เพื่อการธำรงรักษาสืบสาน เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย การพัฒนา ต่อยอดและสร้างคุณค่าใหม่ตามความเชี่ยวชาญและอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยแต่ละวิทยาเขตพร้อมทั้งจัดให้มีรายวิชาในหลักสูตรการศึกษาและกิจกรรมที่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายของท้องถิ่นและของชาติ (ภาพที่ 16)

จากความสำคัญดังกล่าว การดำเนินการตามหน้าที่ด้านการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมนั้นสะท้อนผ่านยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติในฐานะสถาบันระดับอุดมศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับคติชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทย” อันเป็นสิ่งที่มุ่งเน้นการฟื้นฟู อนุรักษ์และเผยแพร่ทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ระดับชาติและนานาชาติ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการเรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละท้องถิ่นล้วนมีเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงการดำรงชีวิตของแต่ละท้องถิ่น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่กำลังจะเลือนหายไปให้คงอยู่คู่สังคมสืบต่อไป โดยมุ่งหวังให้มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ สำหรับเยาวชนและประชาชน เพื่อให้เยาวชนและประชาชนที่มีความสนใจได้ศึกษาเกิดความรู้สึกรักและหวงแหนศิลปวัฒนธรรม (มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, 2566, น. 68)

ภาพที่ 16 โครงการสืบสานและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมร่วมสมัย

จากบทบาทหน้าที่ด้านการสืบสานและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น ทำให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย เป็นพื้นที่ที่ให้ความหมาย ความสำคัญและคุณค่าของ “คติชน” หรือผลผลิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนในฐานะ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ” ต่อการศึกษาเรียนรู้ การแลกเปลี่ยน การสืบทอดและการต่อยอด หรือการประยุกต์ใช้ข้อมูลคติชนของกลุ่มชนในบริบทของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน โครงการและงานที่เกี่ยวข้องกับประเพณีพิธีกรรมในโอกาสสำคัญต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่ช่วยรักษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนและความมั่นคงให้กับสังคมไทยร่วมสมัยอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษา “คติชน” หรือข้อมูลทางวัฒนธรรมของ “กลุ่มชน” ในมหาวิทยาลัย เป็นการศึกษา “วิธีคิด” ที่แสดงตัวตน เอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชน โดยเฉพาะ “กลุ่มชนคนกีฬา” ในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย ซึ่งถือว่าการศึกษาคติชนในยุคสมัยใหม่ที่มุ่งศึกษากลุ่มชนที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันและมีการทำกิจกรรมบางอย่างเหมือนกัน อันมีความหมาย ความสำคัญและบทบาทหน้าที่ต่อความเป็นพวกเดียวกันและความสามัคคีภายในกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของ

อีกทั้ง “มหาวิทยาลัย” ยังเป็น “พื้นที่” สำหรับกลุ่มชนรุ่นใหม่ต่อการศึกษาเรียนรู้ การแลกเปลี่ยน การสืบทอดและการต่อยอดหรือการประยุกต์ใช้ข้อมูลคติชนให้ยังคงมีชีวิตในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทยร่วมสมัย ตลอดจน “ผู้เรียน” ในมหาวิทยาลัยจะได้เข้าใจถึงความเหมือนคล้ายและความแตกต่างกันของข้อมูลทางวัฒนธรรม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำไป “ส่งต่อ” สู่นักเรียนต่างกลุ่ม สอดคล้องกับลักษณะของ “คติชนสร้างสรรค์” ของ (ศิราพร ณ ถลาง, 2559) ที่เกี่ยวกับการสืบทอดคติชนในบริบทใหม่ ซึ่งก็คือ ในบริบทของมหาวิทยาลัยหรือบริบทของสถาบันการศึกษา โดยเป็น “พื้นที่” ที่มีกิจกรรมการศึกษาค้นคว้าหรือข้อมูลทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน โครงการและงานที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและพิธีกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ รวมถึงการต่อยอดคติชน การตีความใหม่และสร้างความหมายใหม่ของคติชนตามบริบทของพื้นที่ หรือการนำคติชนไปใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มหรือเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษา ซึ่งถือว่าการสร้างสรรค์ “คติชน” หรือ “ข้อมูลทางวัฒนธรรม” หรือ “ทุนทางวัฒนธรรม” ในลักษณะของรูปแบบใหม่ ๆ เนื้อหาใหม่ ๆ และวัตถุประสงค์ใหม่ ๆ ที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคม วัฒนธรรมร่วมสมัย และสอดคล้องกับ สุภาวดี เจริญเศรษฐิม (2557, น. 39) กล่าวว่า การประยุกต์คติชนสามารถทำได้ตามลักษณะ วัตถุประสงค์ และเงื่อนไขหรือสภาพการณ์ของการนำไปใช้ โดยพิจารณาจากลักษณะของคติชนและวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ภายใต้เงื่อนไขสภาพการณ์ต่าง ๆ

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ในคติชนทุกประเภทที่พบในมหาวิทยาลัยล้วนมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการหล่อหลอมความเป็น “กลุ่มชนคนกีฬา” หรือ “กลุ่มชนในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ” ซึ่งในบริบทของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัยนั้น มีการประยุกต์ข้อมูลคติชนในวัฒนธรรมประเพณีผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน โครงการและงานที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและพิธีกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น **คติชนประเภทสัญลักษณ์** เป็นคติชนที่สามารถสื่อถึงความเชื่อ ค่านิยมและอัตลักษณ์ร่วมกันของกลุ่มชนผ่านตราสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับเทพปกรณัม “พระพลบดี” หรือพระอินทร์ โดยการเชื่อมโยงตนเป็น “ลูกพระพลบดี” **คติชนประเภทยุทธศาสตร์** ในพิธีกรรมไหว้ครู จะมีพิธีไหว้ครูอุปกรณ์ทางการกีฬาหรือการไหว้ครูบาอาจารย์ทางจิตวิญญาณที่เกี่ยวข้องกับกีฬา ในการไหว้ครูอุปกรณ์ทางการกีฬาเชื่อกันว่า อุปกรณ์กีฬาแต่ละชนิดมี “ครูบาอาจารย์” เปรียบเสมือนผู้คอยให้ความรู้และผู้ฝึกทักษะให้กับอาจารย์ นักศึกษาหรือนักกีฬาได้พัฒนาตนเองจนประสบความสำเร็จในแต่ละชนิดกีฬาที่เล่น ซึ่งถือว่าเป็นพิธีกรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นร่วมกันของกลุ่มชนคนกีฬา **คติชนประเภทความเชื่อ** เป็นคติชนที่สะท้อนถึงความคิด ความเข้าใจและการยอมรับในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ต้องมีเหตุผลมาพิสูจน์ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำมหาวิทยาลัยที่คอยปกป้อง ดูแลและรักษาในกลุ่มชนในมหาวิทยาลัย **คติชนประเภทเพลงร้องเล่นสมัยใหม่** เป็นคติชนที่สร้างความบันเทิง ความรักและความสามัคคีภายในกลุ่มชนเดียวกันผ่านการร้อง การเล่นและการเต้นประกอบเพลง แม้ว่าในปัจจุบันจะถูกเพลงสตริงหรือเพลงสากลสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ก็ตาม และ **คติชนประเภทการละเล่นและกีฬาพื้นบ้าน** เป็นคติชนที่สมาชิกในมหาวิทยาลัยสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนการสอนไปส่งต่อในเรื่องของประวัติความเป็นมา วิธีการเล่น อุปกรณ์การเล่นและคุณค่าทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านวิถีชีวิตชุมชนและด้านจิตวิญญาณของความเป็นไทยให้กับกลุ่มชนภายนอกได้รับรู้ผ่านโครงการหรือกิจกรรมของมหาวิทยาลัยร่วมกับการเผยแพร่คติชนประเภทการละเล่นและกีฬาพื้นบ้านให้กับสถานศึกษาและชุมชนภายในจังหวัดและต่างจังหวัดในเขตพื้นที่รับผิดชอบให้รู้จักและเล่นกีฬาพื้นบ้านในท้องถิ่นได้

จากคติชนแต่ละประเภทที่กล่าวไปนั้น ทำให้กลุ่มชนในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัยตระหนักถึงลักษณะสำคัญของ “ความเป็นตนเอง” และการ “ยอมรับ” ในอัตลักษณ์เฉพาะตนและการมีจิตวิญญาณหรือการมีส่วนร่วมร่วมกันของกลุ่มชน รวมถึงการได้รับการ “ยอมรับ” จากกลุ่มชนภายนอกมหาวิทยาลัย ถึงลักษณะสำคัญและอัตลักษณ์เฉพาะตนของกลุ่มชนคนกีฬาที่บ่งบอกถึง “ความเป็นมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ” ได้อย่างลงตัว

ในส่วนบทบาทหน้าที่ของคติชนที่ปรากฏในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย พบบทบาทหน้าที่ด้านการศึกษา บทบาทหน้าที่ด้านความบันเทิงและบทบาทหน้าที่ด้านการสืบสานและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยบทบาทหน้าที่ดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าคติชนทุกประเภทต่างมีหน้าที่ มีระบบและกลไกสำคัญ

อย่างยิ่งต่อ “มหาวิทยาลัย” และ “สมาชิกในมหาวิทยาลัย” ในฐานะเป็น “พลังขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม” หรือ “กลไกทางวัฒนธรรม” ของกลุ่มชนในบริบทสถานศึกษา ซึ่งล้วนแต่มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสติปัญญาให้กับกลุ่มชนคนกีฬา ตลอดจนช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้กับสังคมไทย รวมถึงมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มและสร้างสำนึกร่วมกันของสมาชิกในมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยในครั้งนี้ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ สามารถนำคติชนหรือข้อมูลทางวัฒนธรรมในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติไปปรับประยุกต์ใช้ในด้านการกำหนดประเด็นการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมทางการศึกษาที่เป็นการส่งเสริม สนับสนุนและอนุรักษ์ให้คติชนนั้นคงอยู่สืบไป

2. ควรมีการศึกษาคติชนหรือข้อมูลทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ทุกวิทยาเขตหรือทุกภูมิภาค รวมถึงในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชน เพื่อขยายขอบเขตองค์ความรู้ วิธีการถ่ายทอดหรือการส่งต่อและการปรับประยุกต์ใช้ข้อมูลคติชนในมหาวิทยาลัย ซึ่งอาจมีลักษณะของความเหมือนคล้ายและลักษณะของความแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นและในบริบทของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

จากการศึกษา “คติชน” หรือ “ผลผลิตทางวัฒนธรรม” ของ “กลุ่มชนในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย” พบคติชน 5 ประเภท ได้แก่ คติชนประเภทสัญลักษณ์ คติชนประเภทประเพณีพิธีกรรม คติชนประเภทความเชื่อ คติชนประเภทเพลงร้องเล่นสมัยใหม่และคติชนประเภทการละเล่นและกีฬาพื้นบ้าน โดยคติชนหลากหลายประเภทดังกล่าวที่พบในมหาวิทยาลัยล้วนเป็นคติชนที่พบในบริบทสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือในวิถีชีวิต ถูกนำมาปรับประยุกต์ใช้ในบริบทใหม่ของมหาวิทยาลัยหรือสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีการกำหนด “มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา” ดำเนินการตามภาระหน้าที่ใน “ด้านการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม” ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน โครงการและงานที่เกี่ยวข้องกับประเพณีพิธีกรรมในโอกาสสำคัญต่าง ๆ โดยอาจกล่าวได้ว่า เมื่อโลกเปลี่ยน คติชนก็ต้องปรับ ปรับเพื่อให้เกิดผลผลิตทางวัฒนธรรมใน “รูปแบบใหม่” และ “พื้นที่ใหม่” ตามการสร้างสรรค์ของกลุ่มชนหรือตามประเด็นการพัฒนาของมหาวิทยาลัย อันสะท้อนถึงการปรับตัวของ (วิชา) คติชน (วิทยา) ในบริบทสังคมสมัยใหม่ ทั้ง “ของเก่า” ในรากเหง้าหรือแก่นทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม และ “ของใหม่” ในการประยุกต์ ประดิษฐ์และสร้างสรรค์ขึ้นในมิติทางสังคมวัฒนธรรมหรือบริบทสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัย สำคัญไปกว่านั้น คือ การต้อง “เชื่อมโยง” ให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างรอบด้านที่มากกว่ามิติทางสังคมวัฒนธรรม

ทั้งนี้ คติชน (วิทยา) ยังคงมีความหมาย ความสำคัญและบทบาทหน้าที่ในมหาวิทยาลัยหรือในสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัย อันสะท้อนให้เห็นถึง “พลังขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม” หรือ “กลไกทางวัฒนธรรม” ของ “กลุ่มชนคนกีฬา” ซึ่งถือเป็นการศึกษาคติชนในยุคสมัยใหม่ที่มุ่งศึกษากลุ่มชนที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันและยังคงมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคมและด้านจิตวิญญาณ ตลอดจนช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้กับสังคมไทยอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรรณาภรณ์ ชูรี. อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย. (16 กันยายน 2566). สัมภาษณ์.
- กฤษฎา ชันทะสีมา. ผู้เชี่ยวชาญกระเปาะบอง มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย. (26 มกราคม 2566). สัมภาษณ์.
- ชนิดตา โชติช่วง. (2565). การใช้แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 17(1), 29-46.
- ชัยณรงค์ มะยมหิน. อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย. (25 กุมภาพันธ์ 2566). สัมภาษณ์.
- ทินกร บุญปิ่น. อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย. (16 กันยายน 2566). สัมภาษณ์.
- ธนพร ดามาพงษ์. (2565). *ลิเก: การสร้างสรรค์ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย กรณีศึกษาคณะเอกชัย ราชันย์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.
- ธารารัตน์ เรืองจิตต์. อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย. (25 มกราคม 2567). สัมภาษณ์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2542). *ประเพณีและพิธีกรรม. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 8 (คติชนวิทยาสำหรับครู: หน่วยที่ 8-15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- บารณี บุญทรง. (2561). *ชีวิตและคุณูปการของโจเซฟ แคมป์เบลล์ ต่อการศึกษาเทพปกรณัม. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.*
- ปนัดดา หุ่นศิลป์. อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย. (16 กันยายน 2566). สัมภาษณ์.
- ภราดร สังกรแก้ว. อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย. (15 มิถุนายน 2565). สัมภาษณ์.
- มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ. (2566). ยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ พ.ศ. 2566 – 2570. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, [ฉบับพีดีเอฟ] ค้นคืนจาก <http://www.tnsu.ac.th/web/web2/Downloadfile/policy/plan-tnsu-66-70-final.pdf>
- ศิราพร ณ ถลาง. (2554). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิถีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ศิราพร ณ ถลาง. (2559). *“คติชนสร้างสรรค์”: บทสังเคราะห์และทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.*
- สาตี สมาเอม. อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย. (10 ธันวาคม 2566). สัมภาษณ์.
- สุภาวดี เจริญเศรษฐม. (2557). *คติชนวิทยาประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- สุรเชษฐ์ คุณาเลิศ และอรอุษา สุวรรณประเทศ. (2566). การรักษาโรคด้วยพิธีกรรมการสู่ขวัญ: ความหมาย คุณค่า และตัวตนของคนไทยภาคเหนือและอีสาน. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 20(3), 62-81.
- อดิวิชัย เชียงคิ้ว. (2566). บทบาทของประเพณีฉลองแม่พระไถ่ทาสที่มีต่อชุมชนวัดคอนเซ็ปชัน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 31(3). 32-47.

อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล และพงษ์ศิริชัย สมคะเน. (2565). คติชนกับนางงาม: บทบาทหน้าที่ของคติชนและภาพสะท้อนสังคมไทย. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 30(2), 179-196.

โอฬาร รัตนภักดี. (2556). *การศึกษาเพลงร้องเล่นสมัยใหม่ของไทย*. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.